УДК 94(476.5-25):374.71

Анатоль ДУЛАЎ

Загадчык кафедры гісторыі і культурнай спадчыны, кандыдат гістарычных навук, дацэнт.
Сфера навуковых інтарэсаў: гісторыя жанчын Беларусі і гендарная гісторыя, крыніцазнаўства і гістарыяграфія айчыннай гісторыі, гісторыя Віцебшчыны.
Аўтар кніг "Віцебскі раён: краязнаўчыя нарысы" (Мінск, 2008, у суаўт.), "История путешествий и туризма" (Віцебск, 2011, у суаўт.) і больш за 100 навуковых і навукова-метадычных публікацый.

Дзяніс ЮРЧАК

Галоўны спецыяліст упраўлення культуры Віцебскага абласнога выканаўчага камітэта, кандыдат гістарычных навук, дацэнт.
Сфера навуковых інтарэсаў: гісторыя Беларусі, краязнаўства, міждзяржаўныя адносіны на постсавецкай прасторы, гісторыя турызму, улік і ахова культурнай спадчыны.
Аўтар трох манаграфій (дзве ў суаўтарстве) і 115 навуковых і навукова-метадычных публікацый.

Краязнаўчы праект "ВІЦЕБСК: *гісторыя рэальная і папулярная*"

У Рэспубліцы Беларусь значная ўвага надаецца дзяржаўнай гістарычнай палітыцы. Яе можна акрэсліць як "...спосаб стварэння таго неабходнага вобразу мінулага, які павінен спрыяць кансалідацыі грамадства, выхаванню патрыятычных і грамадзянскіх якасцяў, служыць умацаванню міжнацыянальнай і міжканфесійнай згоды, з'яўляцца "імунітэтам" супраць чужых ідэалаў і каштоўнасцяў" [1, с. 3—4]. Ва ўмовах глабальных выклікаў сучаснасці гістарычная палітыка выступае адным з важных фактараў гарантавання нацыянальнай бяспекі.

Ключавыя словы: *гістарычная палітыка, краязнаўства, гісторыя Віцебска, сацыяльны праект, асветніцкія курсы, тэлекурсы, папулярызацыя, патрыятычнае выхаванне*

На нашу думку, у рэалізацыі дзяржаўнай гістарычнай палітыкі асаблівае месца павінна адводзіцца лакальнай гісторыі і краязнаўству, бо менавіта праз любоў да сваёй малой радзімы можна выхаваць грамадзяніна і патрыёта. Мэта артыкула — абагульніць вопыт рэалізацыі асветніцкага краязнаўчага праекта — бясплатных курсаў "Віцебск: рэальная і папулярная гісторыя роднага горада" (пазней — "Віцебск: гісторыя рэальная і папулярная").

Пра курсы па гісторыі Віцебска пісалася ў перыядычным друку, але найбольш грунтоўныя артыкулы пабачылі свет у хуткім часе пасля іх пачатку [2; 3]. Аўтары дадзенага артыкула ўжо дзяліліся вопытам з удзельнікамі Першага Рэспубліканскага краязнаўчага форуму Беларусі ў 2020 г. [4]. Дадзены матэрыял з'яўляецца першай спробай усебаковага асэнсавання вопыту рэалізацыі праекта.

Ініцыятарамі праекта выступілі аўтары гэтага артыкула і вядомы краязнавец, кандыдат гістарычных навук, дацэнт М.Півавар. Ідэя праводзіць заняткі па гісторыі Віцебска для шырокай аўдыторыі ўвасобілася пасля ўдзелу аўтараў у мерапрыемствах па святкаванні гадавіны надання гораду Віцебску магдэбургскага права ў сакавіку 2016 г. Тады нам давялося фактычна экспромтам прачытаць у Віцебскім абласным краязнаўчым музеі лекцыю па гісторыі гарадскога самакіравання на Віцебшчыне, пасля чаго М.Півавар правёў экскурсію па гістарычным цэнтры горада.

Мэта нашага праекта — папулярызацыя навуковых гістарычных ведаў пра Віцебск у даступнай і займальнай форме. Назва курсаў сведчыць пра асаблівасці канцэптуальнага падыходу. Пад словам "рэальная" разумеецца, што ўся інфармацыя будзе падавацца выключна з апорай на гістарычныя крыніцы і навуковыя працы. Адначасова мы ставілі задачу праводзіць заняткі ў максімальна папулярнай форме.

Заснавальнікамі курса выступілі кафедра гісторыі Беларусі (цяпер — кафедра гісторыі і культурнай спадчыны) ВДУ імя П.М.Машэрава, Віцебская абласная бібліятэка імя У.І.Леніна, народны клуб гістарычнай рэканструкцыі "Vargentorn" Цэнтра культуры "Віцебск". За кафедрай застаецца навуковы складнік і запрашэнне лектараў. Бібліятэка абрана ў якасці пляцоўкі правядзення курсаў. Рэканструктары спрыяюць "ажыўленню" заняткаў. Да нас далучыліся таксама Віцебскі абласны краязнаўчы музей і Дзяржаўны архіў Віцебскай вобласці.

Праект быў задуманы як цыкл публічных лекцый па гісторыі Віцебска для ўсіх зацікаўленых асоб. Абраны фармат мае шэраг пераваг. Па-першае, выступоўца абірае часавую працягласць лекцыі. Па-другое, публічная лекцыя дае магчымасць непасрэднага вербальнага кантакту са спецыялістам. Было вырашана праводзіць заняткі на беларускай і рускай мовах.

Намі быў вызначаны фармат па адной лекцыі ў другі і чацвёрты чацвер кожнага месяца. Гэтай рэгулярнасці, за выключэннем летніх і зімовых перапынкаў (канікул), прытрымліваліся *на першым этапе правядзення курсаў*, да сакавіка 2020 г., калі праект быў прыпынены з-за пандэміі Covid-19. За гэты час у сценах бібліятэкі было арганізавана каля 60 заняткаў.

Курсы былі адкрытыя ў верасні 2016 г. тэмай *"Віцебск дагарадскі ("Віцебск балцкі")"*. Пачаткам лекцыі паслужыла выступленне А.Дулава пра гістарычныя крыніцы, каб слухачам было зразумела, адкуль гісторыкі даведваюцца пра тое, што і якім чынам адбывалася ў мінулым, і чым факты адрозніваюцца ад іх інтэрпрэтацый. Асноўным лектарам выступіў Д.Юрчак, а экспертам — намеснік старшыні Віцебскага гарадскога выканаўчага камітэта, археолаг П.Падгурскі, спецыяліст па днепра-дзвінскай культуры, прадстаўнікі якой заснавалі на тэрыторыі будучага горада свае паселішча ў I тыс. н. э.

Слухачы лекцыі.

Рызынкай першай лекцыі стала прэзентацыя праекта 3D-рэканструкцыі балцкага паселішча на гары Ламіха, які выканалі пад кіраўніцтвам Д.Юрчака маладыя фізікі, студэнты матэматычнага факультэта ВДУ імя П.М.Машэрава: С.Буйніцкі, А.Марозаў і Я.Атрошкін. Жывую цікавасць выклікалі прадстаўленыя рэканструктарамі мужчынскі і жаночы касцюмы балцкага племені латгалаў.

Пасля правядзення першай лекцыі было прынята рашэнне рабіць іх відэазапіс для далейшага размяшчэння ў інтэрнэце. З мэтай папулярызацыі праекта створана спецыяльная старонка на сайце Віцебскай абласной бібліятэкі імя У.І.Леніна. Для пашырэння аўдыторыі курсаў былі створаны адпаведныя старонкі ў сацыяльных сетках ВКонтакте і Facebook, на якіх размешчаны шматлікія фотаздымкі.

На працягу першых сезонаў тэмы разглядаліся ў храналагічным парадку. Потым зыходзячы з пажаданняў слухачоў стаў прымяняцца тэматычны падыход.

В.Барысенкаў. Фотапраекцыі вуліцы Сувораўскай і праспекта Фрунзэ.

Шмат увагі было нададзена розным аспектам гісторыі культуры і мастацтва.

Самую вялікую колькасць наведвальнікаў, больш за 220 чалавек, сабрала другая лекцыя першага сезона аб кіеўскай княгіні Вользе як легендарнай заснавальніцы горада. Значны лік наведвальнікаў назіраўся на лекцыях краязнаўца і фотамастака В.Барысенкава, якія прыцягвалі ўвагу не толькі цікавым аповедам, але візуальным суправаджэннем — унікальнымі аўтарскімі працамі ў жанры фотарэканструкцыі, ці таймераграфіі.

У працэсе эвалюцыі курсаў лекцыя як форма заняткаў пашырыла сваё значэнне і стала ў многім умоўнай. Напрыклад, на курсах адбываліся прэзентацыі краязнаўчых выданняў (часопіса "Віцебскі сшытак", галоўны рэдактар — Л.Хмяльніцкая; серыі кніг "Биография витебского дома" старэйшага віцебскага краязнаўца А.Падліпскага і інш.). Часам заняткі праходзілі ў форме віртуальнай экскурсіі. Галоўны захавальнік фондаў Віцебскага абласнога краязнаўчага музея В.Давідоўская запрашала гасцей на прагулку ад гістарычнай Смаленскай да Коннай плошчы. Віцебскі мастак І.Дураў — па віцебскіх замках. Таксама на занятках ён прадставіў партрэты князя Альгерда і яго жонак, якія ўпрыгожваюць выставачную залу "Духаўскі круглік" Гарадскога цэнтра культуры "Віцебск". Краязнавец і фотамастак В.Барысенкаў прапанаваў увазе наведвальнікаў фотапраекцыі, на якіх аднавіў на ранейшых месцах зніклыя аб'екты Віцебска, у прыватнасці храмы, архітэктурныя дамінанты, а таксама паказаў змрочныя часы нацысцкай акупацыі.

Другі, сучасны этап курсаў у бібліятэцы, быў распачаты ў верасні 2023 г. у абноўленым фармаце. З тэмы заняткаў акцэнт перамясціўся на асобу спікера, які вызначае тэму сустрэчы зыходзячы са сваіх навуковых даследаванняў. Новы сезон адкрыла Л.Хмяльніцкая лекцыяй, прысвечанай віцебскаму фатографу С.Юркоўскаму, героям і лёсам яго фотаздымкаў. Д.Юрчак задаўся пытаннем: "Чужыя магілы? Колькі ў нас было продкаў і дзе яны?". Т.Катовіч распавяла пра лёс камісара С.Крылова і гісторыю вуліцы, названай яго імем. С.Мясаедава прадставіла слухачам унікальныя звесткі пра жыццё і дзейнасць вядомага віцебскага фатографа А.Макоўскага.

Арганізатары краязнаўчага праекта на тэлеканале "Віцебск". Люты 2018 г.

З правядзеннем курсаў у бібліятэцы стала зразумела, што праект можа быць рэалізаваны і ў тэлевізійным фармаце. Ён мае свае асаблівасці: дакладны хранаметраж, пашырэнне аўдыторыі, дыялог паміж вядоўцамі і гасцямі, адваротная сувязь са старонак сацсетак.

У лютым 2018 г. да святкавання 80-годдзя ўтварэння Віцебскай вобласці адбыўся першы прамы эфір "Віцебск як адміністрацыйны цэнтр" на тэлеканале "Віцебск". Гэта стала пачаткам значнай складовай часткі праекта. За гэты час ужо знята больш за 120 выпускаў, яны выкладзены на старонцы тэлекампаніі "Віцебск" на YouTube і ў сацыяльных сетках.

Лагічным працягам праекта бачыцца выданне кнігі па гісторыі Віцебска, якая магла б грунтавацца на матэрыяле, сабраным пры падрыхтоўцы тэматычных лекцый. Назвай кнігі можа стаць ужо знаёмая для жыхароў горада назва курсаў. Яшчэ адным магчымым варыянтам развіцця праекта бачыцца падрыхтоўка серыі дакументальных фільмаў. Спадзяемся, што ўсё гэта ў хуткім часе будзе рэалізавана!

1. Коваленя, А. К вопросу об исторической политике / А. Коваленя, В. Арчаков, В. Данилович, А. Баньковский // Беларуская думка. — 2019. — № 8. — С. 3—11.

2. Аляксандрава, А. Гісторыя Віцебска ў папулярным фармаце / А. Аляксандрава // Краязнаўчая газета. — 2017. — № 1 (студз.). — С. 5.

3. Гісторыя горада, якую мы маем ведаць. Пра рэальныя і верагодныя факты і падзеі віцебскай даўніны з вуснаў Дзяніса Юрчака; запісала С. Дзядзінкіна // Маладосць. — 2017. — № 5. — С. 34—39.

4. Дулаў, А. М. З досведу рэалізацыі краязнаўчага праекта "Віцебск: гісторыя рэальная і папулярная" / А. М. Дулаў, Д. В. Юрчак // Першы Рэспубліканскі краязнаўчы форум Беларусі ў рамках Года малой радзімы : зб. матэрыялаў. У 2 т. Т. 1 / укл. П. М. Сапоцька, Ю. В. Юшкевіч; рэдкал. : А. М. Карлюкевіч (старшыня) і інш. — Мінск : Чатыры чвэрці, 2020. — С. 113—117.

Паступіў у рэдакцыю 17.04.2024.